

การค้นพบ อภิปราชผลการวิจัย ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

หัวข้อที่ทำการวิจัยคือ บทบาทของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน
รัฐบาล ระดับมัธยมศึกษา สายสามัญ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและชนบุรี ความมุ่งหมาย
ของการวิจัยนี้ก็คือเพื่อจะศึกษาถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าสายวิชาสังคม
ศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล ระดับมัธยมศึกษา สายสามัญ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและชนบุรี
ตลอดจนสำรวจข้อเท็จจริงต่าง ๆ ปัญหา และความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานใน
หน้าที่ของหัวหน้าสายวิชา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยส่งแบบสอบถามไปยังหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา
จำนวน ๓๕ คน และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาจำนวน ๑๔๔ คน ได้รับแบบสอบถามคืน
คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ และ ๘๑.๓๑ ตามลำดับ แล้วนำมาวิเคราะห์และร้อยละ
ของคำตอบ

สิ่งที่พบจากการวิจัยสำหรับหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา

๑. ข้อเท็จจริงทั่วไปเกี่ยวกับหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา

๑.๑ หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาเป็นหญิงมากกว่าชาย และส่วนมาก
เป็นผู้ที่สมรสแล้ว อายุเฉลี่ย ๔๑ ปี หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่ทำงานด้าน
การศึกษาอยู่ระหว่าง ๔ - ๒๑ ปี วุฒิสถที่สุดคือปริญญาตรีทางวิชาการ และมีวุฒิศร
ด้วย วุฒิศต่ำสุดคือประกาศนียบัตรทางการศึกษา หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาทุกคน
มีวุฒิศทางการ

๑.๒ ชั่วโมงสอนของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา เฉลี่ยแล้ว ๑๖ ชั่วโมง
ต่อสัปดาห์ และไม่มีหัวหน้าสายวิชาที่ไม่ต้องทำการสอนเลย

๑.๓ ชั่วโมงการปฏิบัติงานในหน้าที่หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา
เฉลี่ยแล้ว ๑๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

๒. การปฏิบัติงานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าสายวิชาสังคม
ศึกษา

๒.๑ โดยเฉลี่ยแล้ว หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาร่วมใหญ่ทำร่วมกับ
ผู้อื่น รองลงมาจัดทำด้วยตนเอง

งานที่หัวหน้าสายวิชาจำนวนมากที่สุดทำร่วมกับผู้อื่นได้แก่การ
เตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน

งานที่หัวหน้าสายวิชาส่วนใหญ่มักจัดทำด้วยตนเองคือการบริหาร
บุคลากรฝ่ายวิชาการ

๒.๒ งานที่หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาร่วมใหญ่ส่วนมากตอบว่ายังไม่มีการ
ทำให้แก่ งานด้านนิเทศการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ ห้าง ๆ ห้างงานด้านนี้
มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ส่วนมากก็ยังไม่ได้จัดทำกัน

๒.๓ งานที่หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่มักตอบว่าผู้อื่นจัดทำ
ได้แก่ การให้ความร่วมมือกับสถาบันฝึกหัดครูด้านการฝึกสอน

๒.๔ งานที่หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่มักจัดทำด้วยตนเอง
ได้แก่การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของครูในสายวิชาสังคมศึกษา

๓. ความเห็นเกี่ยวกับงานในหน้าที่หัวหน้าสายวิชา

๓.๑ การเตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน ควรจัดให้มีการสัมมนา
บุคลากรฝ่ายวิชาการ เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจจัดโดยโรงเรียน หรือหน่วยศึกษานิเทศก์
ก็ได้ งานด้านนี้ที่มีปัญหามากคือ กระบวนการส่งครูมาลาซา ทำให้เกิดความยุ่งยาก
ในการจัดการรายงาน นอกจากนี้แบบเรียนของกรมวิชาการยังมีข้อบกพร่องที่ควร
แก้ไขอีกมาก

๑.๒ งานค่านิเทศการสอน ไม่มีเวลาขอที่จะทำงานค่านิเทศ
อย่างเต็มที่ เพราะคงสอนด้วย และงานนิเทศการสอนก็ทำได้ยาก โดยเฉพาะ
กับครูที่สอนมานานแล้ว

๑.๓ การควบคุมดูแลการสอนของครู ทำได้ยากเพราะครูส่วนใหญ่
ไม่ชอบและหัวหน้าสายวิชาที่ไม่มีอำนาจเพียงพอ นอกจากนี้ โอกาสที่จะดูแลงาน
ค่านิเทศน้อยมาก เพราะมีชั่วโมงสอนมาก

๑.๔ การจัดบริการค่านิเทศอุปกรณ์การสอน อุปกรณ์การสอนยังมีไม่
เพียงพอ โรงเรียนส่วนมากยังไม่มีห้องวิชาสังคมศึกษา ปัญหาเนื่องมาจากไม่มี
งบประมาณ

๑.๕ การส่งเสริมการเรียนของนักเรียน สิ่งที่จะช่วยส่งเสริมการ
เรียนของนักเรียนได้เป็นอย่างดีคือ การจัดตั้งชุมนุมสังคมศึกษา จัดกิจกรรมต่าง ๆ
การสนับสนุนให้นักเรียนได้ค้นคว้าและฟังการอภิปราย ซึ่งผู้บริหารและครูจะต้อง
ร่วมมือกันให้การสนับสนุน ช่วยเหลือและแนะนำ

๑.๖ การวัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียน ครูส่วนใหญ่ยัง
ออกข้อสอบไม่ดี มุ่งวัดความจำมากกว่าอย่างอื่น และยึดหลักสูตรมาเกินไป จึง
ควรจัดให้มีการอบรมครูเกี่ยวกับเทคนิค และวิธีการออกข้อสอบแบบต่าง ๆ

๑.๗ การติดตามและประเมินผลงานของครู ถ้าทำได้จะมีประโยชน์
มาก แต่หัวหน้าสายวิชาไม่ใคร่มีเวลาที่จะจัดทำ ครูก็มีชั่วโมงสอนมากเกินไป
การประชุมพบปะ หรือประเมินผลรวมกันจึงทำได้ยาก

๑.๘ การติดต่อและงานค่านิเทศ การงานค่านิเทศต้องใช้เวลามาก
หัวหน้าสายวิชาคงสอนด้วย ถ้าจะให้ทำงานค่านิเทศอย่างสมบูรณ์ การสอนย่อม
บกพร่อง

๑.๙ การบริหารบุคลากรฝ่ายวิชาการ หัวหน้าสายวิชาไม่ใคร่มี
อำนาจในการดำเนินงานค่านิเทศอย่างเต็มที่ มีหน้าที่หลักเพียงจัดครูเข้าสอนแทน
เป็นส่วนใหญ่

๓.๑๐ การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของครูในสายวิชา
สังคมศึกษา ควรจัดทำห้องสมุดให้ดี ควรพยายามเน้นให้ครูสังคมศึกษาสนใจใน
เหตุการณ์ปัจจุบัน สำหรับการส่งครูไปอบรม มีปัญหาว่าครูมีน้อย ถ้าส่งไปก็ไม่
มีครูสอน

๓.๑๑ การให้ความร่วมมือกับสถาบันฝึกหัดครูด้านการฝึกสอน
นิสิตฝึกสอนวิชานี้มีจำนวนมาก ความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตกับครูพี่เลี้ยงยังน้อย
เกินไป นิสิตฝึกสอนมักมีปัญหาเรื่องการปกครองชั้น และส่วนมากยังใช้วิธีสอน
แบบเก่า

๓.๑๒ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้าสายวิชา มี
ประสิทธิภาพและเป็นผลดีแก่ฝ่ายวิชาการของโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ควรมอบ
อำนาจในการปฏิบัติงานให้หัวหน้าสายวิชาอย่างเต็มที่ และควรลดชั่วโมงสอน
ของหัวหน้าสายวิชาให้น้อยลง จะได้มีเวลาบริหารงานของสายวิชาได้อย่าง
เต็มที่

สิ่งที่พบจากการวิจัยสำหรับครูสอนวิชาสังคมศึกษา

๑. ข้อเท็จจริงทั่วไปเกี่ยวกับครูสอนวิชาสังคมศึกษา

๑.๑ ครูสอนวิชาสังคมศึกษาเป็นหญิงมากกว่าชาย และส่วนมาก
สมรสแล้ว อายุเฉลี่ย ๓๔ ปี ครูส่วนมากทำงานตามการศึกษาอยู่ระหว่าง
๑๐ - ๑๔ ปี วุฒิสูงสุดคือ ปริญญาตรีทางวิชาการ และได้ปริญญาโททางการ
ศึกษาคณะ วุฒิต่ำสุดคือ ประกาศนียบัตรทางการศึกษา มีครูสอนวิชาสังคม
ศึกษา ๒ คน ที่ไม่มีวุฒิต่ำ แต่มีวุฒิปริญญาทางวิชาการ

๑.๒ ชั่วโมงสอนของครูสอนวิชาสังคมศึกษา โดยเฉลี่ย ๑๔
ชั่วโมงต่อสัปดาห์

๑.๓ นอกจากสอนวิชาสังคมศึกษาแล้ว ครูบางคนต้องสอนวิชาใน
สายอื่นอีกด้วย และส่วนมากสอนวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และพลานามัย

๒. ความเห็นของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา เกี่ยวกับคุณภาพการปฏิบัติงาน
ของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา

๒.๑ การปฏิบัติงานของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา โดยเฉลี่ยอยู่ใน
เกณฑ์พอใช้

๒.๒ งานที่จัดทำอยู่ในเกณฑ์ มีอยู่หัวข้อเดียวคือ การวัด และประเมิน
ผลการเรียนของนักเรียน

๒.๓ งานที่มีคุณภาพการปฏิบัติงานต่ำสุด อยู่ในเกณฑ์พอใช้ แต่ค่อนข้าง
ไม่ดี ใ้คนงานคานนิเทศการสอน

๓. ความเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา เกี่ยว
กับการปฏิบัติงานของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา

๓.๑ การเตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน ควรจัดให้มีการประชุมครูใน
สายวิชา เพื่ออบรมชี้แจง และทำการตกลงเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอน เมื่อ
เปิดเรียนจะได้ไม่มีปัญหา

หนังสือแบบเรียนของกรมวิชาการ มีข้อบกพร่อง ควรแก้ไข
ปรับปรุง โดยเฉพาะทางด้านเนื้อหายังไม่ละเอียด และควรให้ทันสมัยด้วย

๓.๒ งานคานนิเทศการสอน ควรเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ หรือศึกษา
นิเทศก์มาให้การอบรม หรือสาธิตการสอนแก่ครูในสายวิชาสังคมศึกษาบาง
การช่วยเหลือครูที่ไม่ถนัดสอนในสายวิชานี้ และควรเปิดโอกาสให้ครูไปสังเกต
การสอนจากโรงเรียนที่มีการจัดการสอนที่ถูกต้อง เช่น โรงเรียนสาธิตต่าง ๆ เพื่อ
ครูจะได้นำมาปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น

๓.๓ การควบคุมดูแลการสอนของครู หัวหน้าสายวิชาไม่มีใครมีเวลา
ที่จะทำงานคานนี้ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีชั่วโมงสอนมาก อนึ่ง ครูบางคนเมื่อ
ได้รับการตักเตือนแนะนำก็ไม่พยายามแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง และบางคนมี
ความเห็นเห็นว่าหัวหน้าสายวิชาไม่จำเป็นต่อควบคุมครูมากเกินไปนัก

๓.๔ การจัดบริการด้านวัสดุอุปกรณ์การสอน โรงเรียนยังขาดอุปกรณ์การสอนและห้องสังคมศึกษา ทั้งนี้ เพราะมีงบประมาณไม่เพียงพอ ทำให้การดำเนินงานด้านนี้ไม่ค่อยดี และที่เป็นปัญหามากอีกอย่างหนึ่งคือ โรงเรียนขาดเจ้าหน้าที่พิมพ์ดีดที่จะให้บริการแก่ครูในการพิมพ์ข้อมแบบเพิ่มเติม

๓.๕ การส่งเสริมการเรียนของนักเรียน ควรจัดให้มีหนังสือใบห้องสมุดมากเพียงพอให้นักเรียนจะค้นคว้า ควรจัดตั้งชุมนุมสังคมศึกษาขึ้น และจัดทัศนศึกษาออกสถานที่ในบางโอกาสตามความเหมาะสม

๓.๖ การวัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียน ครูส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเข้าใจ เทคนิคและวิธีการวัดผลที่ถูกต้อง จึงควรจัดให้มีการอบรมในเรื่องนี้ขึ้น เพื่อให้การออกข้อสอบของครูได้มาตรฐาน

๓.๗ การติดตามและประเมินผลงานของครู หัวหน้าสายวิชาควรแนะนำให้ครูรู้จักประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง ครูบางคนมีความเห็นว่ารายได้ของครูต่ำมาก จึงควรปรับปรุงฐานะของครูให้ดีขึ้นเสียก่อน งานด้านต่าง ๆ ก็จะได้ดีขึ้นเอง

๓.๘ การติดต่อและงานด้านธุรการ หัวหน้าสายวิชาควรติดต่อกับสถาบัน สมาคม หรือองค์การต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ

๓.๙ การบริหารบุคลากรฝ่ายวิชาการ ในกรณีที่ครูในสายวิชาบางคนขาดคุณสมบัติ ไม่มีความถนัดในการสอนวิชาสังคมศึกษา ควรให้ครูได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมเสมอ ๆ และให้ครูได้แสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงงานด้านวิชาการบาง

๓.๑๐ การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของครูในสายวิชาสังคมศึกษา หัวหน้าสายวิชาที่ชั่วโมงสอนมาก งานด้านนี้จึงไม่ได้รับการเอาใจใส่และส่งเสริมเท่าที่ควร การส่งครูไปอบรมหรือศึกษาคู่ ก็มีปัญหาว่าครูมีจำนวนน้อย ถ้าส่งไปก็ไม่มีความรู้สอน

๓.๑๑ การให้ความร่วมมือกับสถาบันฝึกหัดครูด้านการฝึกสอน ควร มีการประชุมพิเศษฝึกสอนก่อนเข้าสอนจริง ๆ เพื่อนิสิตจะได้เข้าใจถึงปัญหาและ รู้จักโรงเรียนฝึกสอนเสียก่อน นิสิตฝึกสอนส่วนมากให้ความสำคัญสมกับนักเรียน มากเกินไป ทำให้เป็นปัญหาในด้านการปกครองชั้น ครูในโรงเรียนที่ยังไม่มีนิสิต ไปฝึกสอนเลย ต้องการให้นิสิตไปฝึกสอนบ้าง เพื่อจะได้ทราบถึงวิธีการสอนแบบ ใหม่ ๆ

๓.๑๒ ครูสอนวิชาสังคมศึกษา เห็นว่าเพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานของ หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษามีประสิทธิภาพและเป็นผลดี ควรจะได้เพิ่มจำนวนครูให้ มากขึ้น เพื่อหัวหน้าสาขาวิชา และครูจะได้มีจำนวนชั่วโมงสอนน้อยลง มีเวลา จัดกิจกรรมต่าง ๆ และดำเนินการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น อนึ่ง ในการบรรจุครูเข้า สอน ถ้าหากได้ครูที่มีความถนัดตรงกับสาขาวิชา ก็จะเป็นการดี จะไม่เกิดปัญหาแก่ ตัวผู้สอนเอง และหัวหน้าสาขาวิชาเลย

อภิปรายผลการวิจัย

งานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาในแต่ละ หัวข้อนั้น จากผลของการวิจัย ปรากฏว่า หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาจัดทำด้วยตนเอง มีจำนวนสูงสุดไม่เกินร้อยละ ๔๖.๔๔ โดยเฉลี่ยแล้ว หัวหน้าสาขาวิชาส่วนใหญ่ พักงานเหล่านั้นร่วมกับผู้อื่น และคำว่า "ผู้อื่น" ในที่นี้ หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา ส่วนใหญ่ระบุว่าจะหมายถึง ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ งานที่หัวหน้าสาขาวิชา ตอบว่าทำร่วมกับผู้อื่นมากกว่าจัดทำด้วยตนเอง ได้แก่

การเตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน

การส่งเสริมการเรียนของนักเรียน

การติดตามและประเมินผลงานของครูอาจารย์

การติดต่อและงานด้านธุรการ

การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของครูอาจารย์ใน

สายวิชาสังคมศึกษา

การให้ความร่วมมือกับสถาบันฝึกหัดครูด้านการศึกษา

ถ้าจะพิจารณารายละเอียดของงานเหล่านี้จากแบบสอบถามแล้ว จะเห็นว่า เป็นหน้าที่รับผิดชอบของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาโดยตรง เพราะเกี่ยวข้องกับสายวิชาของคนโดยเฉพาะ แต่ถ้าหากจะพิจารณาในวงกว้างไม่เฉพาะเจาะจงในสายวิชาหนึ่งวิชาใดแล้ว งานเหล่านี้ก็เป็นหน้าที่ที่ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการจะต้องรับผิดชอบด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากผลการวิจัยของ กาญจนา จงรักภักดี ซึ่งทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาทของผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ในโรงเรียนรัฐบาล ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี"^{๒๐} ซึ่งกล่าวไว้ในตอนสรุปผลการวิจัยว่า "... เมื่อพิจารณาจากรายการงานที่ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ส่วนมากจัดทำด้วยตนเองแล้ว เป็นงานด้านวิชาการโดยทั่วไป ไม่ใช่เป็นงานเฉพาะในสายวิชาใดวิชาหนึ่ง แต่ถ้าเป็นรายละเอียดเฉพาะสายวิชาแล้ว ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการก็จะมอบหมายให้หัวหน้าสายวิชาเป็นผู้จัดทำ..... "

การที่หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอันเป็นหน้าที่ของตนร่วมกับผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่มากกว่าที่จะปฏิบัติด้วยตนเอง อาจจะเป็นเนื่องจากสาเหตุหลายประการ ประการแรกคือ หัวหน้าสายวิชาเองยังไม่ได้ศึกษาให้ทราบถึงหน้าที่

^{๒๐} กาญจนา จงรักภักดี, "บทบาทของผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา สายสามัญ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๒).

รับผิดชอบของคนที่ในฐานะหัวหน้าสาขาวิชาว่า มีขอบข่ายกว้างขวางแค่ไหน ส่วนใหญ่เป็นเพียงช่วยเหลือหรือร่วมมือกับผู้อื่นในการปฏิบัติงานเหล่านั้นเท่านั้น หรืออีกประการหนึ่ง งานของหัวหน้าสาขาวิชาและผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ถ้าพิจารณาอย่างกว้าง ๆ มีความลึกสั้น ชับซ้อนกันอยู่บาง งานบางอย่างผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ปฏิบัติอยู่แล้ว หัวหน้าสาขาวิชาจึงไม่ถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของคนโดยตรง แต่ให้ความร่วมมือเมื่อเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาของตนเท่านั้น ประกอบกับหัวหน้าสาขาวิชาสังคมนักศึกษามีจำนวนชั่วโมงสอนมาก เฉลี่ยแล้ว ๑๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งเมื่อเทียบกับผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการแล้ว บางคนไม่ตองสอน และถ้าสอนก็มีจำนวนชั่วโมงน้อยกว่าหัวหน้าสาขาวิชา ด้วยเหตุที่ไม่ค่อยมีเวลา จึงเป็นการยากที่หัวหน้าสาขาวิชาจะทำงานทุกอย่างได้เต็มที่ ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติจริง ๆ งานบางอย่างซึ่งเป็นหน้าที่ของหัวหน้าสาขาวิชา ถ้าเป็นหน้าที่โดยทั่วไปในวงกว้าง ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ทำอยู่แล้ว หัวหน้าสาขาวิชาถ้าก็จะถือว่าไม่ใช่เป็นหน้าที่ของคนโดยตรง ผลการวิจัยจึงออกมาในรูปทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่

หัวหน้าสาขาวิชาสังคมนักศึกษาจำนวนไม่น้อยแสดงความคิดเห็นว่า คนไม่ได้รับอำนาจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เพราะ (๑) ไม่มีสิทธิในการเสนอความคิดความชอบของครูในสาขาวิชาของตนเพื่อขอขึ้นเงินเดือน (๒) มีชั่วโมงสอนมากทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตนได้อย่างเต็มที่ ในทางปฏิบัติหัวหน้าสาขาวิชาจึงเป็นครูธรรมดาที่มีหน้าที่สอน และมีภาระเพิ่มเติมเพียงเป็นตัวแทนของสาขาวิชาที่จะต้องให้ความร่วมมือแก่ฝ่ายบริหารวิชาการของโรงเรียนเท่านั้น ทั้งนี้ ผลการวิจัยจึงชี้งานอันเป็นหน้าที่รับผิดชอบของหัวหน้าสาขาวิชาโดยตรง แต่หัวหน้าสาขาวิชาสังคมนักศึกษาบางคนตอบว่ายังไม่มีภาระจัดทำ เพราะทำไต่ยาก หรืองานบางอย่างมีผู้อื่นจัดทำอยู่แล้ว

งานที่หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ ๓๒.๕๔
 ตอบว่าไม่มีการจัดทำคือ งานค่านิยมและการสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ
 กาญจนมา จงรักษ์^๒ ซึ่งพบว่า มีจำนวนโรงเรียนมากที่สุดที่ไม่ได้จัดทำงานค่านิยม
 ถ้าจะพิจารณาตารางละเอียดของงานนิเทศการสอนแล้ว จะเห็นว่ามีค่าสำคัญ
 และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างได้ผลดี ถ้า
 หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาต้องการให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาประสบ
 สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในหลักสูตรแล้ว ก็ไม่ควรละเลยที่จะจัดทำงาน
 ค่านิยมบ้างจริงๆ จากการศึกษาพบว่าทั้งหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาและครู
 ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาให้เหตุผลสอดคล้องกันว่างานค่านิยมที่ไม่ค่อยได้จัดทำ เพราะ
 หัวหน้าสายวิชาไม่มีเวลาเพียงพอ /

เกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา จากการ
 สอบแบบสอบถามของทั้งหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา
 ปรากฏว่าสิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ งบประมาณมีไม่เพียงพอ และครูมีจำนวน
 น้อย ทำให้เป็นการยากลำบากที่จะดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จสมดัง
 วัตถุประสงค์

เรื่องงบประมาณนั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะ เป็นปัจจัยที่จะก่อ
 ให้เกิดสิ่งต่าง ๆ อันจะเป็นส่วนส่งเสริมการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของหัวหน้าสาย
 วิชาสังคมศึกษาให้บังเกิดผลดี งานค่านิยมต่าง ๆ ที่ยังทำไม่ได้ก็ สาเหตุส่วนใหญ่นี้
 เพราะขาดงบประมาณ เช่น ไม่มีห้องประจำวิชา หนังสือสำหรับคนควา ตลอดจน

^๒ กาญจนมา จงรักษ์, งานชั้นเดิม.

จนวัสดุอุปกรณ์การสอนก็ยังมีไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ปัญหาที่มีมานานและมี
ในทุกวงการสำหรับประเทศไทยที่ยังมีสภาพเศรษฐกิจอยู่ในฐานะต่ำ การหวัง
ว่าจะไถ่ขโมยงบประมาณจากรัฐบาลเพื่อการนี้เป็นเรื่องยาก จึงเป็นหน้าที่ของหัวหน้า
สาขาวิชารวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องพยายามหาวิธีการที่จะให้ได้สิ่งเหล่านั้น
มาตามเวลาและโอกาสอันควร

สำหรับเรื่องจำนวนครูมีน้อย โรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาสาย
สามัญประสบปัญหานี้มานานแล้ว ทั้งนี้ เพราะความต้องการที่จะศึกษาในโรงเรียน
มัธยมศึกษาสายสามัญมีมาก จำนวนนักเรียนจึงมีมาก แต่ปรากฏว่าจำนวนครูไม่
เป็นสัดส่วนพอเพียงกับจำนวนนักเรียน เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้วิจัยทำการวิจัยโรงเรียน
เฉพาะในจังหวัดพระนครและธนบุรี ซึ่งไม่น่าจะมีปัญหาเรื่องนี้มากนัก เพราะ
ครูส่วนใหญ่ต้องการอยู่ในพระนครและธนบุรี แต่ก็ปรากฏว่าเป็นเรื่องที่ทั้งหัวหน้า
สาขาวิชาสังคมศึกษาและครูสอนวิชาสังคมศึกษาร้องว่าเป็นปัญหาที่ควรจะแก้ไขด่วน
จึงนำคิดต่อไปว่าโรงเรียนในต่างจังหวัดคงจะประสบปัญหาในเรื่องนี้มากที่สุดทีเดียว
การที่โรงเรียนมีครูจำนวนน้อย ทำให้ครูแต่ละคนมีชั่วโมงสอนมาก รวมทั้งหัวหน้า
สาขาวิชาสังคมศึกษา ก็มีชั่วโมงสอนมากด้วย ขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติงานใน
ตำแหน่งหัวหน้าสาขาวิชาอีก การที่จะปฏิบัติงานให้ได้อย่างสมบูรณ์ทุกอย่างย่อมเป็น
ไปไม่ได้ เพราะไม่มีเวลาพอ ปัญหาในเรื่องนี้ไม่ใช่มีแต่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
เท่านั้น ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ประสบปัญหาในเรื่องนี้เช่นกัน เพราะ
จากการวิจัยของ เข็ญแข บุญสิทธิ์ เรื่อง "บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียน
ประถมศึกษาจังหวัดพระนครธนบุรี"^{๒๖} พบว่า "...สิ่งที่เป็นปัญหามากสำหรับ

^{๒๖} เข็ญแข บุญสิทธิ์ "บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนประถมศึกษา
จังหวัดพระนครธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ๒๕๑๒).

หัวหน้าหมวดวิชาของโรงเรียนประถมศึกษาทั้งที่สังกัดกรมสามัญศึกษาและองค์การบริหารส่วนจังหวัดคือ ปัญหาที่เกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงสอนมากเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เต็มที่...."

✓ ในเรื่อง เวลาที่งานที่จะต้องปฏิบัตินี้ แม้ในต่างประเทศก็มีปัญหา เช่นกัน เพราะจากการวิจัยของ Reho Francis Thorun ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง "The Emerging Concept of the Department Head in the Large High School" ปรากฏผลการวิจัยตอนหนึ่งว่า "...มีสัมพันธภาพน้อยมาก ระหว่างปริมาณงานของหัวหน้าหมวดวิชา กับ เวลาที่จะทำงานนั้น...."

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาตามความเห็นของครู ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ปรากฏว่าผลงานโดยเฉลี่ยจัดอยู่ในเกณฑ์พอใช้ และถ้านำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยที่ได้จากการทอมแบบสอบถามของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาแล้ว จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กัน เพราะหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่ตอบในแบบสอบถามว่า การปฏิบัติงานเหล่านั้นโดยเฉลี่ยมักทำร่วมกับผู้อื่นมากกว่าจัดทำเอง ประกอบกับไม่มีอำนาจในการบริหารงานของคนอย่างเต็มที่และชั่วโมงสอนก็มาก จึงไม่มีเวลาพอที่จะทำงานได้ทุกอย่าง การปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้าสายวิชาจึงกระทำได้ไม่เต็มที่ ผลงานที่ออกมาจึงไม่อยู่ในเกณฑ์ดี แต่ก็นับว่าค่อนข้างไปทางดี ในลักษณะสภาพการวิจัยเป็นอยู่นี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าหากชุดฝ่ายในโรงเรียน คือทั้งผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา และครูในสายวิชาทุกคนให้ความร่วมมือกัน

๒๓๗

Reho Francis Thorun, "The Emerging Concept of the Department Head in the Large High School", Dissertation Abstract, Vol. 29, No. 8, 1969. p. 2502 A.

พิจารณา ปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็จะช่วยให้การดำเนินงาน
ในทางต่าง ๆ ของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์
เป็นผลดีแก่ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนอย่างแน่นอน

/ การปฏิบัติงานของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา จากการประเมินผลของ
ครูสอนวิชาสังคมศึกษาในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ค่าเฉลี่ยคุณภาพของงานค่าสุด
ไกลในงานด้านนี้ เหตุการสอบ จะเห็นว่ามีส่วนสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่
ได้จากการคอนแบบสอบถามของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด
ที่ตอบว่า เป็นงานที่ไม่มีการจัดทำ เป็นเรื่องที่น่าจะนำมาพิจารณาหาสาเหตุ หรือ
อุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในทางนี้ นอกเหนือจากเหตุผลที่ว่าไม่มีเวลา
เพียงพอ ถ้าหากหัวหน้าสายวิชามีเวลาพอที่จะทำงานในตำแหน่งอื่นได้แล้ว ก็ควรจะ
พอมีเวลาที่จะทำงานด้านนี้ไต่มาง แม้จะเป็นเพียงการเริ่มต้นก็ยังดีกว่าไม่มีการ
จัดทำเสียเลย เพราะถ้าพิจารณาจากที่จริง ๆ แล้ว งานด้านนี้มีความสำคัญและ
จำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาประสบผลสำเร็จ
เพราะจะเป็นประโยชน์ทั้งแก่ครูสอนและแก่นักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ก็
เล็งเห็นถึงความสำคัญของงานนี้ เหตุการสอบนี้ และถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของ
หัวหน้าสายวิชา ดังปรากฏในคำสั่งของกรมวิสามัญศึกษา ที่ ว.ศ. ๒๕๑/๒๕๐๘^๕
ระบุถึงงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าสายวิชาไว้ข้อหนึ่งว่า

"...ให้คำแนะนำหรือชี้แจงครูในสายเรื่องหลักสูตร ประมวลการสอน
หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ การใช้อุปกรณ์การสอน วิจัยสอน และการ
จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่สัมพันธ์กับวิชานั้น ๆ ฯลฯ...."

^๕ กรมวิสามัญศึกษา, "แนวปฏิบัติว่าด้วยหัวหน้าสายวิชาและรองหัวหน้าสาย
วิชาในโรงเรียนมัธยม กรมวิสามัญศึกษา," เอกสารของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรม
วิสามัญศึกษา, พ.ศ. ๒๕๐๘, หน้า ๑. (จัดสำเนา)

ข้อสรุป

จากสิ่งที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าสาขาวิชาสังคมศึกษา ยังไต่ผลไม่เต็มที่ ทั้งนี้ เพราะสาเหตุหลายประการซึ่งพอจะสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๑. หัวหน้าสาขาวิชาสังคมศึกษายังมีความเข้าใจ เกี่ยวกับงานค้ำนี้เทศการตอนน้อย จึงให้ความสำคัญและความสนใจในงานในค้ำนี้น้อย และไม่พยายามจัดทำขึ้นควบคู่กัน ครุผู้สอนก็ยังไม่เห็นความจำเป็นของงานค้ำนี้มากนัก

๒. หัวหน้าสาขาวิชาสังคมศึกษา ยังไม่เข้าใจกับผลการปฏิบัติงานของตนในหน้าที่หัวหน้าสาขาวิชา เนื่องจากมีเวลาไม่เพียงพอ เพราะมีชั่วโมงสอนมาก

๓. อาจารย์ใหญ่ไม่ได้วางโครงการของหัวหน้าสาขาวิชาไว้อย่างแน่นอน จึงทำให้หัวหน้าสาขาวิชาสังคมศึกษาปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่ เพราะเกรงว่าจะเป็นการท้าวถายงานของผู้บริหาร

๔. หัวหน้าสาขาวิชาสังคมศึกษา ยังไม่เข้าใจกระจ่างแจ้งในหน้าที่รับผิดชอบของตนเองว่ามีอะไรบ้าง

๕. ครูผู้สอนถือว่า ผู้บังคับบัญชาสูงสุด คืออาจารย์ใหญ่ และรองลงมาคือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ส่วนหัวหน้าสาขาวิชาเป็นแต่เพียงผู้ประสานงาน และช่วยเหลือครูในค้ำนี้วิชาการของสาขาวิชาเท่านั้น ไม่มีอำนาจบังคับบัญชาและเสนอความคิดความชอบเพื่อขอเลื่อนขั้นเงินเดือน ดังนั้น การให้ความร่วมมือของครูแก่หัวหน้าสาขาวิชาสังคมศึกษาจึงมีน้อย

ขอเสนอแนะ

ต่อหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา

๑. ในเรื่องคุณสมบัติส่วนตัว เมื่อได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาแล้ว ควรจะพิจารณาสำรวจตัวเอง ซึ่งโดยตำแหน่งหัวหน้าสายวิชา ควรจะประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑.๑ มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถปกครองผู้ร่วมงานในสายวิชาได้ และประสานงานกับสายวิชาอื่นได้เป็นอย่างดี

๑.๒ มีความยุติธรรม มีความจริงใจต่อทุกคน

๑.๓ มีความรับผิดชอบต่องาน ผู้เสียสละ อุทิศตนเพื่องาน

๑.๔ มีความสามารถหรือถนัดในสายวิชาสังคมศึกษาอย่างแท้จริง

๑.๕ มีความคิดริเริ่มดี และหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

เมื่อเห็นว่าตนเองยังขาดคุณสมบัติในข้อใด ก็ควรพยายามปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมบุคคลิกภาพของตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหัวหน้าสายวิชา อันมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

๒. ในเรื่องการบริหารงาน เพื่อให้หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาสามารถเป็นกำลังของโรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการอย่างแท้จริง และเพื่อให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาค่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า

๒.๑ หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาควรจะได้ศึกษางานในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เชิดความมีขอบเขตกว้างขวางเพียงใด พร้อมทั้งวางโครงการในการปฏิบัติงานไว้อย่างแน่นอน

๒.๒ ควรจะไ้ศึกษาถึงอุปสรรค หรือปัญหาในการปฏิบัติงานของคน
พร้อมทั้งพยายามติดตามและประเมินผลงานของตนเองทุกครั้ง เพื่อจะไ้เฝ้าไป
แก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของคนในโอกาสต่อไป

๒.๓ จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า โรงเรียนส่วนมากยังไม่มีการจัดทำ
งานค่านิยมเทศกาลสอน บางโรงเรียนจัดทำแล้วแต่ยังไม่ปรากฏผลงานที่ดี หัวหน้า
สายวิชาสังคมศึกษาจึงควรจะไ้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานในค่านิยม
โดยการเริ่มจัดทำขึ้น หรือถ้าทำอยู่แล้วก็ปรับปรุงให้ดีขึ้น เพราะถ้าพิจารณาแล้ว
จะเห็นว่างานค่านิยมเทศกาลสอนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก
การดำเนินงานในค่านิยมถ้าหัวหน้าสายวิชากระทำไ้ถูกหลัก และรู้จักใช้จิตวิทยา
ในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูในสายวิชาของคน ตลอดจนตระหนักไ้ถูกกาละ
เทศะ ก็จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด

๒.๔ จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูในสายวิชาสังคมศึกษาบางคน
ไม่มีความรู้หรือความถนัดในวิชาที่ตนสอน เป็นปัญหาที่หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา
จะต้องพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ควรพยายามให้เขาเกิดความรู้และทักษะใน
การสอนวิชาที่ โดยให้คำแนะนำเมื่อมีโอกาส หรือสาธิตการสอนให้ดูหรือส่งไป
ชมรมบ้าง เป็นครั้งคราว แนะนำหนังสือที่เกี่ยวข้องให้อ่าน พยายามให้กำลังใจ
แก่เขา พยายามสร้างได้ เขามีทัศนคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้เขาเกิด
ความมั่นใจในตนเอง และทำการสอนไ้คอบ้างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นผลดีต่อ
การเรียนของนักเรียน

๒.๕ หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาควรเอาใจใส่ ทำความรู้จักกับ
ครูในสายวิชาทุก ๆ คนให้มากที่สุด ศึกษาถึงอุปสรรคในการปฏิบัติงานของแต่ละ
คน ตลอดจนปัญหาในความครอบครั้ว สุขภาพ และพยายามหาทางช่วยเหลือ ซัก
ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ให้หมดไป จะเป็นการส่งเสริมให้ครูมีกำลังใจในการปฏิบัติ
งานของตนอย่างเต็มที่ และช่วยไ้ทำงานของสายวิชาดำเนินไปอย่างราบรื่นเป็นผลดี

ค้ออาจารย์ใหญ่

๑. เพื่อให้งานด้านการบริหารบุคคลากรฝ่ายวิชาการประ สดผลคือ
ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า

๑.๑ ครูในสายวิชาสังคมศึกษา ควรมึสิทธิในการ เลือกหัวหน้าสาย
วิชาสังคมศึกษา เพื่อจะได้ผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมอย่างแท้จริง

๑.๒ การบริหารงานคานวิชาการ ควรให้อำนาจในการบริหารงาน
ในแต่ละสายวิชาแก่หัวหน้าสายวิชานั้น ๆ อย่างเต็มที่ เมื่อมอบหมายให้เขามี
หน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบแล้ว ก็ควรจะมอบอำนาจให้ด้วย เพราะจะทำให้เขา
สามารถดำเนินงานในความรับผิดชอบนั้น ๆ ได้อย่างเต็มที่ และบังเกิดผลดี

๑.๓ เพื่อให้การบริหารงานของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา และ
หัวหน้าสายวิชาอื่น ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อาจารย์ใหญ่ควร
เปิดโอกาสให้หัวหน้าสายวิชามีส่วนร่วมในการ เสนอความคิดเห็น เพื่อประกอบ
การพิจารณาความดีความชอบในการขอขึ้นเงินเดือนของครูในสายวิชานั้น ๆ ด้วย

๑.๔ การบรรจุครูเข้าสอน ควรจัดให้ตรงกับสาขาวิชาที่เขามีความ
ถนัด และความสนใจมากที่สุด

๒. งานประมาณเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานทุก ๆ ด้านของโรงเรียน
งบประมาณที่ได้อาจจากรัฐบาลไม่พอเพียงกับความต้องการของโรงเรียน ดังนั้น
อาจารย์ใหญ่จึงควรหาวิธีการที่จะช่วยตัวเอง เพื่อให้โรงเรียนมีรายได้น่ามา
ช่วยเหลือในการดำเนินงานของสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความจำเป็นมากที่สุด จาก
การวิจัยนี้พบว่าสายวิชาสังคมศึกษายังขาดห้องประจำวิชา และวัสดุอุปกรณ์การสอน
อีกมาก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความจำเป็น และถ้าหากจัดหาได้ก็จะ เป็นประโยชน์
ต่อการเรียนการสอนวิชานี้เป็นอย่างมาก วิธีการหารายได้นั้นโรงเรียนอาจจัดได้
หลายแบบ เช่น การแสดงละครของนักเรียนคอนกอนปีภาคเรียน การจัดฉาย
ภาพยนตร์ การออกร้านขายอาหารกลางวันในโรงเรียน และการออกร้านขายอุปกรณ์
การเรียน เป็นต้น

๓. จากผลการวิจัยนี้ ปรากฏว่าทั้งหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาและครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาคงการให้ลดชั่วโมงสอนให้น้อยลง การที่ครูมีชั่วโมงสอนมาก เพราะจำนวนครูมีน้อย และการที่จะแก้ปัญหาโดยวิธีเพิ่มจำนวนครูนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก เนื่องจากรัฐบาลไม่มีงบประมาณเพียงพอ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีจัดการวางสอนแบบรวมห้อง ให้นักเรียนหมุนเวียนไปเรียนตามห้องต่าง ๆ สภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และจะเป็นปัญหามากขึ้นในอนาคต . . . สภาพนั้นคือ จำนวนนักเรียนมีมาก ครูมีน้อย ทำให้มีชั่วโมงสอนมาก และจำนวนห้องเรียนมีน้อยไม่เพียงพอ การแก้ปัญหาโดยการให้นักเรียนเดินเรียนหมุนเวียนไปตามห้องต่าง ๆ นี้ จะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ กล่าวคือ โรงเรียนอาจรับนักเรียนได้มากขึ้น เป็นการช่วยแก้ปัญหาเด็กไม่มีที่เรียน ครูก็จะมีจำนวนชั่วโมงสอนลดลง แต่คงสอนนักเรียนมีจำนวนมากขึ้น เพราะรวมห้อง ซึ่งอาจแก้ไขได้โดยใช้โศกทัศน์ปกครองช่วย การใช้ห้องสำหรับการเรียนการสอนกันน้อยลง อาจมีห้องเหลือพอที่จะนำมาใช้ประโยชน์อื่น ๆ ได้ เช่น คัดแปลงทำเป็นห้องประจำวิชาต่าง ๆ อย่างไรก็ดี การจัดการวางสอนแบบรวมห้องนี้อาจมีปัญหามากมาย คือ นักเรียนจะต้องจนกระทั่งเป่าหังสื่อไปทุกครั้งที่ย้ายห้องเรียน และปัญหาเรื่องระเบียบวินัยของนักเรียนในการเปลี่ยนห้องเรียนแต่ละครั้ง แต่ปัญหานั้นก็อาจแก้ไขได้โดยโรงเรียนจัดให้มีตู้เก็บของสำหรับนักเรียน (locker) นักเรียนจะได้ไม่ต้องขนของทุกครั้งที่ย้ายห้องเรียน ส่วนการเดินแถวเปลี่ยนห้องเรียนของนักเรียนก็สองอยู่ในความควบคุมดูแลของครูอย่างใกล้ชิด

ขอสถาบันฝึกหัดครู

๑. จากผลการวิจัยนี้ ปรากฏว่าทั้งหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาและครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา มีความเห็นว่า นิสิตฝึกสอนให้ความสนิทสนมกับนักเรียนมากขึ้น ไม่น่าดู หรือว่ากล่าวนักเรียน ทำให้เป็นปัญหาในการปกครองชั้น ในเรื่องนี้

ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า ก่อนที่จะส่งนิสิตไปฝึกสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ สถาบันฝึกหัดครู ควรจัดให้มีการประชุมนิเทศนิสิตฝึกสอนเสียก่อน เพื่อแนะนำให้รู้จักโรงเรียนฝึกสอน ชี้แจงให้นิสิตทราบถึงปัญหาที่ได้จากประสบการณ์การฝึกสอนในปีที่ผ่านมา ตลอดจนอบรมแนะนำในเรื่องความประพฤติ และการปฏิบัติตัวให้ถูกต้องในฐานะเป็นครูคนหนึ่ง ของโรงเรียน นอกจากนี้สถาบันฝึกหัดครูก็ควรหาวิธีการที่จะสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนฝึกสอนกับสถาบันฝึกหัดครู เพื่อความร่วมมือในการปฏิบัติงานในโครงการฝึกสอน สถาบันฝึกหัดครูอาจจัดให้มีการประชุมสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฝึกสอนจากทั้ง ๒ สถาบัน เพื่อหมั่นยกปัญหาให้คำชี้แจง และพยายามหาทางแก้ปัญหาาร่วมกัน อันจะก่อให้เกิดผลดีแก่โครงการฝึกสอนอย่างแน่นอน

๒. โรงเรียนฝึกสอนบางแห่งมีนิสิตไปฝึกสอนถึง ๒ เทอม ความยากพร้อมที่นิสิตฝึกสอนทั้งไว้นี้เวลาแก้ไขเพียงเทอมสุดท้ายเทอมเดียว เป็นปัญหาหนักใจสำหรับหัวหน้าสาขาวิชา และครูที่สอนวิชานั้น ในขณะเดียวกันจากการวิจัยนี้พบว่า บางโรงเรียนยังไม่เคยมีนิสิตในสาขาวิชาสังคมศึกษาไปฝึกสอนเลย และหัวหน้าสาขาวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนเหล่านั้นก็มีความต้องการที่จะให้สถาบันฝึกหัดครูส่งนิสิตไปฝึกสอนบ้าง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า สถาบันฝึกหัดครูควรจะหลีกเลี่ยงการส่งนิสิตไปฝึกสอนในโรงเรียนเดียวกันทั้ง ๒ เทอม แม้จะเป็นนิสิตฝึกสอนที่มาจากสถาบันฝึกหัดครูคนละแห่งก็ตาม เพราะจะเป็นการสร้าง ความยุ่งยากให้ทั้งโรงเรียนฝึกสอนเหล่านั้นมากเกินไป สถาบันฝึกหัดครูควรที่จะส่งนิสิตไปฝึกสอนตามโรงเรียนที่ยังไม่เคยมีนิสิตไปฝึกสอนบ้าง เป็นการสนองความต้องการของโรงเรียนเหล่านั้นด้วย

๓. สถาบันฝึกหัดครูควรจัดให้มีอาจารย์นิเทศก์มากขึ้นให้เพียงพอ กับจำนวนนิสิตฝึกสอน เพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นิสิตฝึกสอนอย่างใกล้ชิด และอาจารย์นิเทศก์ควรสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีกับครูที่เลี้ยงดู เพื่อจะได้ร่วมมือกันช่วยเหลือนิสิตฝึกสอนอย่างเต็มที่

ถกกระทรงศึกษาธิการ

๑. จากการวิจัยนี้พบว่า ครัวมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียน และการบรรจุครูก็มักไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน สำหรับปัญหาเรื่องจำนวนครูไม่เพียงพอ นั้น กระทรวงศึกษาธิการควรจะต้องชี้แจงให้รัฐบาลเห็นถึงความจำเป็นในเรื่องนี้ และเสนอของบประมาณให้มากขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มอัตราค่าจ้างครู สำหรับเรื่องการบรรจุครูนั้น กรมวิสามัญศึกษาควรจะต้องสอบถามทางโรงเรียนเสียก่อน เพื่อจะได้บรรจุครูที่มีความถนัดตรงกับความต้องการของโรงเรียน

๒. เรื่องความบกพร่องของหนังสือแบบเรียนของกรมวิชาการ ควรจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงโดยรีบด่วน หนังสือแบบเรียนของกระทรวงควรจะเป็นแบบอย่างที่ดี มีข้อความที่ถูกต้องและทันสมัย เนื่องจากวิชาความรู้มีการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าอยู่เสมอ การที่จะเปลี่ยนแบบเรียนใหม่บ่อย ๆ เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่นั้น บอมนำได้ยาก ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า กรมวิชาการควรจะได้เอาใจใส่ตรวจดูความบกพร่องของหนังสือแบบเรียนอยู่เสมอ และเมื่อพบความผิดพลาด หรือข้อบกพร่อง ต่อการจะแก้ไขหรือเพิ่มเติม กรมวิชาการก็อาจใช้วิธีการพิมพ์เฉพาะข้อความตอนนั้น ๆ แล้วส่งไปยังโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้แก้ไข หรือเพิ่มเติมสิ่งที่บกพร่องอยู่นั้น

นอกจากนี้กรมวิชาการควรเป็นแหล่งวิชาความรู้สำหรับครูอย่างแท้จริง ควรจัดให้มีการเสนอแนะหนังสือที่ครูควรจะต้องอ่าน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และถ้าเป็นไปได้น่าจะจัดพิมพ์เอกสารที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ทางวิชาการให้แก่ครูแล้วส่งแจกจ่ายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ หรือ จำหน่ายในราคาถูก ก็จะเป็นประโยชน์แก่ครูเป็นอย่างมาก

๓. ควรได้มีจำนวนศึกษานิเทศก์มากขึ้น ให้เพียงพอต่อความต้องการของครู นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์ควรจะไปเยี่ยมโรงเรียนบ้าง เพื่อให้ความ

ช่วยเหลือและคำแนะนำแก่ครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพการณ์ที่หัวหน้าสาขาวิชาไม่มีชั่วโมงสอนมาก ไม่มีเวลาที่ทำงานด้านนี้ เทศการสอบก็อย่างเต็มที่ จากกรวิจัยนี้พบว่า มีครูจำนวนไม่น้อยที่ต้องการความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์

๔. ในเรื่องวัดผล กระทรวงควรจัดให้มีการอบรมครูเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการวัดผลแบบต่าง ๆ เพราะครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ และขาดความรู้ในเรื่องนี้ นอกจากนี้ในเรื่องการประเมินผลการเรียนของนักเรียน ครูมักให้คะแนนระหว่างปีไม่สม่ำเสมอ ทำให้ขาดความยุติธรรมในการตัดสินผลการสอบเลื่อนชั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่ากระทรวงศึกษาธิการควรยกเลิกระเบียบวิธีการให้คะแนนระหว่างปี และใช้แต่การวัดผลจากการสอบไล่ปลายปีเท่านั้น เพื่อการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า ควรจะมีการวิจัยบทบาทของหัวหน้าสาขาวิชาตั้งคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ ในส่วนภูมิภาค และวิจัยบทบาทของหัวหน้าสาขาวิชาอื่น ๆ ในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาสายสามัญในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับกรวิจัยนี้ต่อไป

